

Noves formes de Lepidòpters Ibèrics

per

IGNASI DE SAGARRA

Melanargia russiae, Esp. rassa **aragonensis**, nova rassa.

Difereix de la *cleante* B. pels ocel·los del anvers de les ales posteriors, que en lloc d'ésser ben delineats, resten confosos per una velaúura fosca.

No hem remarcat cap relació entre la nova rassa i les que coneixem d'Itàlia i menys, amb cap de les orientals.

Tipus de Orihuela del Tremedal, (Aragó), 1.700 mts., 12-VII-24, [conservats al Museu de Ciències Naturals de Barcelona]. Querci leg.

Melanargia lachesis, Hb. rassa **barcinonaria**, nova rassa.

Els exemplars de les localitats poc elevades de Catalunya mostren la sèrie d'espais blancs antemarginals molt reduïts, o manquen completament.

En canvi, els exemplars figurats per HÜBNER són poc melanítics, els sudïts espais hi són molt ben marcats.

HÜBNER en el «Beiträge» figurà el ♂ d'aquesta espècie sense indicar-ne la procedència, però, ben prompte, en "E. S." va figurar també la ♀ i feu constar que l'espècie es troba a França.

Tipus Vallvidrera, 350 mts.-VI-22. [en Col. Mus. de Cièn. Nat. de Barcelona]. Sagarra leg.

Hyponephele lupinus, Costa rassa, **celtibera**, nova rassa.

Pròxima a la *mauritanica* Obth., amb la qual té de comú la polsina bruna que vela els espais de color lleoní; ne difereix però, per la major extensió de les escates fulves del anvers, tant en el ♂ com en la ♀.

Tipus d'Albarracín (Aragó) 1.100 mts., 11-VII-24, [en Col. Mus. de Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

NOTA: A Albarracín *lupinus* i *lycaon* volen plegades; a Orihuela del Tremedal sols vola *lycaon*

Pyroneia tithonus, Linn. rassa **cid**, nova rassa.

Dimensions molt reduïdes; reducció de la polsina negra en l'anvers

de les ales; manca el pingment de color lleoní al revers de les ales posteriors i per tal causa en aquell indret la tonalitat és molt més groguenca que en les altres rasses.

Tipus de Albarracín (Aragó), 1.100 mts., 18-VII-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

Pyronia pasiphae Esp., rassa ***pardilloi***, nova rassa.

Difereix de la rassa típica d'Antibes (Provença), per la major amplitut del marge brú en l'anvers de les ales del ♂. La ♀ té el tall d'ales més allargat.

Tipus de Vallvidrera (Barcelona), 350 mts., VII-21 [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Sagarra leg.

Coenonympha arcania, Linn. rassa ***clorinda***, nov. rassa.

Difereix de *C. arcania hubneri*, Obth., pel espais de color lleoní molt més extesos en les ales posteriors, omplenant el lòbul anal.

Tipus de Orihuela del Tremedal 6, 7-VI-24 (en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona). Querci leg.

Coenonympha dorus, Esp. rassa ***fonti***, nova rassa.

Difereix de la rassa típica de Provença, per la notable reducció de la línia metàlica del revers de les ales. Pel demés, semblant a la rassa típica.

Tipus d'Albarracín (Aragó), 1.100 mts., 21-VI-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

NOTA: Difereix sensiblement de les races ja establertes *bieli*, Stgr., de Portugal; *austauti*, Obth., de Argèlia; *andalusica*, Ribbe, d'Andalusia, *microphthalma*, Obth., de l'Aveyron (França).

Brenthis hecate, Schiff. rassa ***weissiana***, nova rassa.

En fer l'estudi de *B. hecate*, de l'altiplà i de la serra aragonesa hem cregut preliminar fer conèixer la rassa de l'occident català, prenent-la per base comparativa.

Es caracteritza per ses grans dimensions i pel tall de les ales de forma peculiar degut a que les posteriors són més allargades que en cap altra rassa ibèrica, ço que és ben visible en les ♀♀; en els ♂♂, el marge extern de les posteriors avença casi tant com el de les anteriors, en la majoria d'exemplars. Al revers de les ales hom remarcarà la coloració taronjada pàl·lida de les superiors amb les taques negres basilars reduïdes; posteriors, amb els espais rojencs poc pujats de tó, dominant la color groga fonamental, de la que es destaquen amb fort contrast els rengles de taques post-mitjanes i marginals, grosses i totes molt regulars.

Tipus del Montsec d'Ager (Catalunya) 1.000 mts., 13-VI-19, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. A. Weiss leg.

Brenthis hecate, Schiff. rassa **poecilla**, nova rassa.

No tan gran com *weissiana*, ni les ales posteriors tan allargassades. En l'anvers, forta pigmentació negra, particularment en la regió basilar. Revers de les ales anteriors de tonalitat molt intensa, càlida en el ♂; vinosa en la ♀. Tó fonamental de les posteriors groc-verdós marcant un fort contrast amb els espais de pigmentació rojenca, molt carregats d'escaques negres.

Tipus d'Albarracín (Aragó), 1.100 mts., 29 VI-24. [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

Brenthis hecate, Schiff. rassa **rubecula**, nova rassa.

La més petita de les races estudiades i ben diversa d'elles pel tall de les ales, on el marge extern de les anteriors avença bastant més que'l de les posteriors, més estretes. Pel revers la coloració de les superiors és més vinosa en els dos sexes i de intensitat mitja, entre les dugues rasses establertes. A les posteriors, els dibuixos rojencs són més acusats que en la rassa *weissiana*, i més francament rojencs que en la forma *poecilla* per mancar-li l'excès de pigmentació negra. Els rengles de taques post-mitjanes i marginals no son molt acusats contrastant, així, amb *weissiana*.

Tipus de Orihuela del Tremedal (Aragó), 1.700 mts., 29-VII-1924, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

Argyronome paphia, Linn. rassa **zariqueiyi**, nova rassa.

Mostra, a l'hora, les dimensions reduïdes com el tipus de Suïssa i la reducció de les faixes platejades al revers de les ales posteriors, com esdevé en totes les rasses del migjorn d'Europa.

Tipus del Puerto de Orihuela del Tremedal (Aragó) 1.700 mts., 2-VII-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona], Querci leg.

Strymon spini, Schiff. rassa **bofilli**, nova rassa.

Dimensions i coloració de l'anvers de les ales semblants, en la majoria d'exemplars, a n'aquells de la rassa típica de Viena. Algunes ♀♀ mostren taques al mig de l'anvers de les anteriors, però no assoleixen mai l'amplitud d'aquells individus d'Andalusia [forma *lynceus*, F.]. Al revers la diferència amb la rassa tipus és ben palesa, per la reducció de la color blava i de les llínules rojenques de les ales posteriors.

Tipus d'Albarracín (Aragó), 1.100 mts., 13-VI-24, [in Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

Loweia alciphron, Rott., rassa **insignis**, nova rassa.

Prenem per tipus de la forma més exuberant d'*alciphron*, entre les races ibèriques, la del altiplà aragonés [Albarracín, 1.100 mts. alt.] on sembla que l'espècie troba condicions òptimes per son desenrotlló. Adquireix les següents dimensions màximes (♂ 36 mm., ♀ 34 mm. d'expansió alar). Sa coloració és esplendent a l'anvers de les ales, dins la variabilitat que sol mostrar el ♂; sobre aquell fons les taques arrencades no són gaire grosses. Pel revers de les ales, la tonalitat és molt càlida; les anteriors rojenques; les posteriors amb la faixa marginal taronja ben desenrotllada i la color fonamental gris-torrat amb suficient intensitat per fer contrastar netament els cercles i llunules clares que rodejen les taques negres; aquestes tendeixen a la reducció. Tipus d'Albarracín (Aragó), 1.100 mts., 30-VI-24, [en col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona] Qerci leg.

NOTA: Podem assimilar a n'aquesta rassa l'*alciphron* de les localitats mitjanes de Catalunya, particularment les colònies disperses al redós del Montseny (Viladrau, Gualba), i Ports de Tortosa.

Loweia alciphron, Rott. rassa **paupercula**, nova rassa.

Mides inferiors a la rassa *insignis*; coloració de l'anvers térbola i més violàcia, amb les taques arrencades més grosses. Aquest caràcter és particularment remarcable al revers de les ales i estableix una bona diferència amb la forma anterior, llevat de l'aspecte general més mi-grat.

Tipus del Puerto de Orihuela del Tremedal (Aragó), 1.700 mts., 9-VII-24, [en. col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona.] Querci leg.

NOTA: Les colònies del Pireneu català estan d'acord amb la forma de l'alta serra aragonesa, on sembla que, per l'altitud *alciphron* està fora de l'ambient més favorable. Hem de remarcar que una colònia que viu a Esplugu de Francolí, (localitat de la plana) mostra gran analogia amb *paupercula*, cosa que sols podem explicar per trobar-se a l'extrem contrari de condicions peculiars.

Al comparar les anteriors rasses amb el material que disposem del migjorn d'Ibèria, hem vist que no tenen cap analogia amb l'*alciphron* que vola a la part mitja i superior de Sierra Nevada, d'aspecte inconfusible, particularment al revers de les ales, per la tonalitat ocrosa de les anteriors, i gris-cendrosa (no gris torrat) de les posteriors, tant pàl·lida que no deixa percebre els cercles clars que mostren els rengles de taques negres, rodones i molt grosses, resultant un conjunt abigarrat. RIBBE al descriure la seva *granatensis* li donà caràcters ben oposats als que indico, trets de la serie del Museu de Barcelona, obtinguda a Trevenque, 17-VIII-23 (2000) mts; Horcajo, 18, 20 - VIII-23 (2.400 mts.) i Vacares VIII - 23 (2.500 mts.) pel Dr. FONT-QUER. Si l'ària de dispersió de la *granatensis* no la fes arribar el mateix RIBBE fins a l'alta vall de Vacares, a la Sierra Nevada, creuríem que es tracta d'una rassa diversa, peròensem

que la manca de precisió dels caràcters distintius de la seva rassa, és deguda a que desconeixia comparativament les altres races ibèriques d'*alciphron*. OBERTHÜR (1) en parlar de *gordius*, anomena *nevadensis* la figura n.º 248 que reproduïx un ♂ de Sierra Nevada; no afegeix cap diagnòsi, únicament és iconografiat l'anvers de les ales. Es per això que hem volgut consignar les característiques principals que hom pot apreciar al revers del *alciphron* de les parts superiors de Sierra Nevada que pot ésser molt propiament distingit amb el nom de *nevadensis*.

NOTA: Al caracteritzar aquestes tres rasses ibèriques fem evinent que no tenen cap comunitat amb les següents: rassa tipus *alciphron* Rott, de Berlín; totes les rasses italianes i la *gordius* Sulz., del migjorn de França.

***Agriades thersites*, (Cant.) Chapman, rassa *josephina*, nova rassa.**

Difereix de la rassa típica de França pels següents caràcters:

El ♂ mostra en l'anvers de les ales un reflexe rosat anàleg al que OBERTHÜR ha constatat en la rassa *roseonitens* de la *A. escheri*, també d'Albarracín. Les rasses conegudes de *thersites* tant de França com d'Itàlia no tenen aquest reflexe.

Difereix encara de la rassa típica de França, perquè no té en el revers l'espurnejat d'escates blaves a la base i per la reducció o menor esclat de les llunes antemarginals. Tant el tipus, com la rassa *meridiana* Verity d'Itàlia difereixen per aquest caràcter.

Tipus d'Albarracín (Aragó), 1100 mts., 28-VI-24, [en col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Querci leg.

NOTA: Aquesta rassa fou recol·lectada de darrers de Juluy a setembre; desconeixem la 1.ª generació.

***Agriades corydonins*, H. S. rassa *asturiensis*, nova rassa.**

Representa el tranzit entre les dugues rasses occidentals, descrites: *celestissima* Vrtý. d'Aragó i la rassa italiana *sybillina*, Vrtý., de la Marca. Té l'esclat més intens que *sybillina*; la tonalitat diversa de *celestissima*, verdosa. Al revers de les ales veiem més contrast que en *celestissima* i el dibuix més aparent que *sybillina*, també, les taques oculars de les posteriors són bastant petites.

Tipus de Pajares, 1300 mts., 16-VIII-24. (en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona) Romei leg.

***Agriades corydonius*, H. S. rassa *asturiensis* Sag, ab. *syngraphoides*, nova ab. ♀**

Anvers de les ales de color blava més cerulea i de major esclat que la ab. *syngrapha*, Kef. de *coridon*. El marge fosc és més reduït, en la majoria d'exemplars, i en els més característics, el dit marge es redueix a un ren-

(1) CH. OBERTHÜR: Études de Lépidoptérologie comparée, fascicule IV, pàg: 114.

gle de taques fosques sobre la color blava que arriba fins al marge extern. En les posteriors arriba igualment fins al marge i les llúnules marginals que són d'un roig encès, es destaquen sobre la color cerulea, oferint un conjunt d'esclat que no assoleix mai *syngrapha*.

Pel revers: anteriors de color bruna pàl·lida amb claps blanquinosos, contrastant amb el tò canyella, més pujat, de les posteriors; per comparació amb *syngrapha* hom advertirà la manca d'uniformitat amb el tò de les quatre ales, la color no tan bruna de les inferiors i particularment també, la reducció de mida en els rengles de taques oculars i llúnules marginals de les ales posteriors.

Tipus de Pajares (Asturias) 1.300 mts., 16-VIII-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Romei leg.

Agriades corydonius, H. S. rassa *caelestissima*, Vrty. ab. *deliciosa*, nov. ab. ♀.

Anvers de les, ales de la color tan magnífica del ♂ de *caelestissima* amb un marge fosc on traspuen les llúnules marginals rogenques, a les anteriors; posteriors amb el blau extés fins als arquells que clouen les llúnules marginals. Pel revers hom la distingirà de *syngraphoides* per la tonalitat més uniforme de les quatre ales.

Tipus de Noguera (Aragó), 1.400 mts., 30-VII-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona] Romei leg.

Hirsutina damon, Schiff. rassa *noguerae*, nova rassa.

La més petita i de menys esclat entre totes les rasses denominades fins ara.

Tipus de Noguera (Aragó), 1.400 mts., 31-VII-24, [en Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona]. Romei leg.

Hesperia proto, Ochs., rassa *aragonensis*, nova rassa.

Abans de establir la rassa d'Aragó cal fer una aclaració previa, referent al autor del tipus.

Segons el Catàleg de STAUDINGER seria ESPER. Llegint el suplement de l'obra d'ESPER publicat per CHARPENTIER, de l'any 1825 al 1830, hom veurà que allí es cita a OCHSENHEIMER com autor de *proto* i a HÜBNER GEYER com al primer iconograf. Realment OCHSENHEIMER a la p. 210 del 1er. volum de la 2na. part de la seva obra publicada en 1808 (segons indica el frontispici), dóna la diagnosi i diu que 'ls exemplars que li serviren de tipu els va rebre de Portugal.

La figura d'HÜBNER (segurament basada també amb exemplars portuguesos) és d'una precisió tan gran que la prenem molt bé per base per establir la rassa de *H. proto* d'Aragó.

El ♂ de *H. proto* tipus (del Portugal), té una veladura d'escates daurades en l'anvers de les ales, que mai hem vist en els individus aragonesos. El revers de les anteriors és, en la rassa típica, intensament negre amb les nerviacions marcades i amb un rengle de punts antemarginals blancs. La rassa d'Albarracín té, al revers de les ales anteriors, una tal quantitat d'escates blanques disperses per sa superfície que no deixen apareixer la sèrie de punts blancs antemarginals, confosos amb la coloració blanquinosa del fons. Al revers de les ales posteriors de la rassa típica, els espais blancs són més reduïts en extensió i més netament dibuixats, de ço que hem pogut observar en tots els exemplars aragonesos, sense excepció.

Per damunt d'aquests caràcters racials distintius, hem pogut apreciar també, amb igual fixesa, les variacions estacionals de *proto* a Albarracín, prenent per base les observacions biològiques constatades amb rigurosa precisió pels Srs. QUERCI i ROMEL.

La primera eclosió, que esdevé pel mes de juny, caracteritza als seus individus per la tonalitat del revers de les ales de color gris-blanquinosa. Sols hem vist, excepcionalment, alguns exemplars de les llargues sèries obtingudes, amb tendència a la color rogenca.

En la segona eclosió d'Albarracín, que esdevé a últims de juliol i primers d'agost, el revers de les ales posteriors és més intensament rogenç.

La tersa aparició vola pels primers dies de setembre. En aquesta època hom pot veure exemplars amb el revers gris com els de la primera aparició o bé amb el fons rogenç característic de la segona. Marca, però, una diferència constant, amb aquelles, la major extensió dels espais blancs a l'anvers de les ales.

Amb tal evident polimorfisme estacional, creiem del càs diferenciar les diverses eclosions amb noms descriptius, en la forma següent:

1.ª aparició: *Hesperia proto aragonensis* [tipus de la rassa].

2.ª aparició: *H. proto aragonensis rubea*.

3.ª aparició: *H. proto aragonensis fenestrata*.

Les 22 formes que avui presentem fan comprendre com serà abundosa en fruits, una exploració assenyada de la península ibèrica. Hem de remarcar precisament que Andalusia i Aragó i concretant més, la contrada d'Albarracín son les regions que han estat més es corcollades pels professionals europeus, que han fet lluir, allà al centre d'Europa, les seves pròpies meravelles. Es doncs una prova definitiva que fa esvaïr el prejudici de que *ja no resta res a fer*, sobretot quan hom té a l'abast una riquesa de material com el que han posat a nostra disposició abans de dispersar-lo necessàriament entre els seus col·leges, els Srs. QUERCI i ROMEL. Remerciem-los-hi i fem constar, per damunt de l'amistat contreta, el sa criteri que ha menat a aquests exploradors llatins al entrar valerosament a casa nostra: «Ibèria per als íbers».

Novembre, 1924.